Hety Nr. „Bieł. Krynicy“ z dadatkam „Praleski.“

Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 35 (628). **Wilnia, Čaćwier 26 Wieraśnia 1935 h.** **Hod XI (XIX).**

MOKSLŲ AKADEMIJOS BIBLIOTEKA

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i litaraturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.	HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.	Košty wydawańnia pakrywajuć składki. Składka u hod 4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy — 1 zał.

Выбары і па выбарах

Выбары ў польскі Сойм і Сэнат на падставе новага выбарнага закону адбыліся. Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні, ацэньваючы належна палітычнае палажэньне беларускага народу ў Польшчы, а такжа новы выбарны закон, ад учасьця ў выбарах устрымаўся. Гэты яго паступак, як паказалі выбары і іх вынікі, быў сусім правільны. Але прыгледзімся да ўсяго папарадку.

Выбары ў Сойм, — пішуць польскія прыхільныя да ўраду газэты — адбыліся спакойна і нармальна. Аказваецца аднак, што ў ваеводзтве варшаўскім і пазнанскім тры асобы былі забіты, некалькі раненых і многа арыштаваных.

Грамадзян ува ўсей Польшчы, маючых права галасаваць у Сойм, было 16,288,347, а галасавала ўсяго 7,576,686, гэта знача — 46,51 прац.; з гэтай лічбы важных галасоў было ўсяго 5,770,035, гэта ёсьць толькі 36 прац. Некаторыя-ж газэты даказваюць, што правільна галасуючых было яшчэ менш. Консэрватыўная газэта «Czas» аб выбарах кажа, што яны сусім не ўдаліся і што ББ-кі экзамену ня здалі.

Паводле афіцыяльна падаваных аб соймавых выбарах вестак менш было галасуючых у ваеводзтвах цэнтральнай і заходняй Польшчы, а значна больш на беларускіх, літоўскіх і украінскіх землях, асабліва-ж у Галічыне. З гэтага выходзіць, што беларусы, літоўцы і украінцы больша патрыёты за палякоў. Тымчасам мы ведаем, што на нашых землях учасьнікаў у галасаваньні было агулам дужа мала. Ведаем цэлую масу сёлаў, з якіх галасавалі толькі лічаныя адзінкі, ведаем выбарныя абводы, у якіх маючых права голасу было больш тысячы, а галасавала толькі якіх пару сотняў. А ў такім ваеводзтве пінскім, дзе кандыдаваў варшаўскі капіталіст Галынскі, галасуючых адзначана аж 67 прац., а ў наваградзкім 65 прац.! Словам, польскі патрыётызм на нашых землях аказаўся «цудоўны». Ну што ж, бывае!

Іншая рэч у Галічыне. Там часьць украінскага грамадзянства (УНДО) пайшла з польскім урадам на ўгоду. Угоду трэба было — між іншым — паказаць супольным з палякамі галасаваньнем. Тыя украінскія масы, на якія УНДО мела ўплыў, на польскіх кандыдатаў сумленна галасавалі і гэтым значна навялічылі ў Галічыне лічбу галасуючых. Сумленнасьць іх аднак была выкарыстанай—аказваецца, што больш як палова ўсіх палякоў у Галічыне на украінцаў галасаваць ані думала. Словам, як на пачатак, дык сусім нішто ўгода! Але да гэтай тэмы яшчэ вернемся.

Ня цікавую так-жа цень кідае на сёлетнія соймавыя польскія выбары і параўнаньне іх з выбарамі папярэднімі з 1930 г. Тады маючых права голасу было 15,791,278, а галасавала 11,816,413, гэта ёсьць 74,8 прац. Такім чынам сёлета галасуючых было на 28,3 прац. менш за галасуючых у 1930 г. А тымчасам сёлетняе галасаваньне, — для каго трэба, — ня было горшым ад папярэдняга.

Каго-ж выбралі ў новы Сойм? Газэты падаюць, што туды выбраны: 45 дробных зямельных гаспадароў (ня пішуць, на жаль, колькі гэныя «дробныя» гаспадары маюць зямлі і колькі сярод іх асаднікаў?), 24 вялікіх паноў, 17 прафэсароў і вучыцялёў, 9 лекараў, 13 адвакатаў, 3 натарусаў, 17 дзяржаўных урадаўцаў, 4 духоўнікаў, 5 афіцэраў, 12 прамыслоўцаў, 6 купцоў, 6 рамесьнікаў, 8 публіцыстаў і 8 прыватных урадаўцаў. Гэтыя паслы, гэта ўсё пераважна сябры ББ, або да іх зьбліжаныя.

Калі йдзе аб беларускія, літоўскія і украінскія (за выняткам Галічыны) землі, дык адгэтуль праведзены ў сойм людзі чужыя гэтым народам сваім паходжаньнем нацыянальным і сацыяльным палажэньнем, а такжа чужацка да іх настроеныя.

Адбыліся ўжо так-жа выбары і ў Сэнат. Выбраны такойжа больш-менш масьці людзі, як і ў Сойм: паны, афіцэры, асаднікі, урадаўцы і г. д. Апрача сэнатараў выбраных ёсьць яшчэ 32 назначаных Прэзыдэнтам. Лёгка дагадацца, што гэтыя людзі можа больш ад выбраных зьвязаны з цяперашнім палітычным у Польшчы рэжымам.

Польскае агулам грамадзянства, за вынияткам кругоў урадавых, з прычыны новага Сойму і Сэнату, глядзіць на польскую будучыню з цікавасцяй — як будзе кіраваць краем парлямант, які з шырокімі слаямі грамадзянства ня мае бадай нічога супольнага?!

З пункту-ж гледжаньня нашага беларускага на апошнія выбары і іх вынікі, мы мусім адцеміць наступнае: Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні, а за ім шырокія беларускія сялянскія масы на выбары ня йшлі і гэтым яны захавалі чыстым свой палітычны незалежны воблік; калі-б беларускае арганізаванае грамадзянства дагаварылася з палякамі і, пашоўшы на выбары, правяло сваіх паслоў, дык ясна, што ад гэткіх паслоў карысьці ня было-б; нэгатыўнае ўрэшце становішча беларусаў у Заходняй Беларусі да апошніх польскіх выбараў у Сойм і Сэнат яшчэ больш нас згуртавала і яшчэ ярчэй пацьвердзіла наш стары палітычны кліч: беларускі народзе, ар'ентуйся сам на сябе і з нетраў свайго нацыянальнага духа чэрпай сілу для свэй будучыні!...

„Беларускую Крыніцу“ №34

дня 25 верасьня 1935 г. сканфіскавала Віленскае Гарадз. Старасства за

Рэзалюцыю Прэзыдыюму Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні

прынятую 24 верасьня 1935 г.

Пастанова Цэнтральнага Ураду БІГіК.

Цэнтральны Урад Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры на паседжаньні дня 22.IX. выслухаўшы пісьменныя прапазыцыі КПЗБ з жніўня месяца г. г. аб супольным фронце і супрацоўніцтве з КПЗБ на палітычным грунце, як ладжаньне супольных маніфэстацый, забастовак і іншых палітычных выступленьняў, пастанавіў:

1) Як арганізацыя непалітычная, а навуковая і культуральна-прасьветная, Бел. Інстытут Г. і К. адхіляе гэтую прапазыцыю КПЗБ, як супярэчную з сваім Статутам і ў ніякія перагаворы на гэтую тэму не ўваходзіць.

2) Выдае камунікат аб гэтай пастанове да ўсіх аддзелаў і гурткоў Інстытуту.

КАМУНІКАТ.

З прычыны звароту Камуністычнай Партыі Зах. Беларусі (КПЗБ) да Цэнтральнага Ураду Бел. Інстытуту Гасп. і Культуры з прапазыцыяй супрацоўніцтва з ёю на палітычным грунце, Цэнтральны Урад БІГіК. гэтым паведамляе ўсе свае аддзелы і гурткі, што на сваім паседжаньні дня 22.IX. г. г. пастанавіў, як непалітычная арганізацыя, адхіліць гэтую прапазыцыю КПЗБ і ў ніякія перагаворы на гэтую тэму з ёю не ўваходзіць.

Цэнтральны Урад БІГіК. даручае усім сваім гурткам і аддзелам кіравацца гэтай пастановай Цэнтралі і ў сваей дзейнасьці дзяржацца сьцісла Статуту БІГіК.

(—) *Кс. В. Гадлеўскі*
Старшыня Інстытуту.

(—) *Казлоўскі Уладыслаў.*
Сакратар Інстытуту.

Вільня, 22.IX.1935 г.

Беларускія рыбалоўцы і польскі закон аб рыбалоўстве

Тысячы беларускіх сялян, у граніцах Польскай дзяржавы, займаюцца рыбалоўствам і з гэтага толькі жывуць.

Рыбалоўствам займаюцца беларускія сяляне, прадусім, беззямельныя і малазямельныя. Зьявішча гэта гістарычнае і тлумачыцца тым, што гэтыя сяляне, падчас зямельнай рэформы ў часе касаваньня паншчыны, замест поўнай установленай нормы надзелу зямлі дасталі тады гэтую норму зямлі няпоўную з правам рыбалоўства ў вазёрах і вазёрных затоках, з якімі паселасьці гэтых сялян суседуюць.

Датычыць гэта ў асобнасьці сялянства Віленшчыны, дзе многа ёсьць вазёраў, з найвялікшым, — беларускім морам, — возерам Нарач.

Беларускія рыбалоўцы заўсёды аж да цяперашняга часу бязспорна карысталіся сваім правам рыбалоўства — спакойна лавілі рыбу, вольна яе прадавалі і гэтак зараблялі на жыцьцё сваіх сем'яў.

У 1932 годзе ў Польшчы выданы новы спэцыяльны закон аб рыбалоўстве, які абымае так-жа воды (вазёры і рэкі) і на этнографічна — беларускіх землях пад Польшчай.

Гэты закон заводзіць новы парадак рыбнай гаспадаркі пры помачы: а) абаронных памераў для спажывальных сартоў рыб, б) поўнай ці частковай абароны нерасту рыб, с) забароны лавіць густымі сецямі (падвалокамі) і іншымі падобнымі прыладамі лоўлі рыб.

Дзеля гэтага, згодна з арт. 19 закону, „выконываньне рыбалоўства можа адбывацца толькі на такім абшары адчыненай (otwartej) вады, каторы пастановай ваяводзкай агульнай адміністрацыі прызнаны за самавыстарчальны у сэнсе варункаў гадоўлі і дастатачны дзеля вядзеньня самастойнай гаспадаркі. Такі абшар завецца рыбацкім абводам."

З права рыбалоўства можа — паводле закону — карыстаць той толькі, хто мае *ўласны рыбацкі абвод*. А прызнаны — згодна з арт. 34 закону — за ўласны рыбацкі абвод можа быць такі абшар вады, каторы: 1) ёсьць самавыстарчальны ў сэнсе варункаў гадоўлі і дастатачны да вядзеньня самастойнай рыбнай гаспадаркі, 2) абымае цэлае возера або ўсю шырыню прастору плывучай вады. Рыбалоўства на гэткім абшары належыць *упоўні да яго ўласьніка, вылучаючы права рыбалоўства пастароньніх.*

Далей, паводле закону, усе рыбныя воды, з якіх ня можа быць утвораны ўласны рыбацкі абвод, інакш кажучы, якія не адказваюць пададзеным у арт. 34 вымогам і якія галоўным чынам зьяўляліся дасюль сялянскай уласнасьцю або на якіх сяляне мелі права рыбалоўства, цяпер комасуюцца — з іх творацца рыбацкія абводы і гэтыя абводы, згодна з арт. 21, аддаюцца ў арэнду і эксплёатуюцца арэндатарамі.

У арэнду-ж гэтыя рыбацкія абводы здае і сьцягівае арэндную плату (чынш), згодна з арт. 30, стараства.

Арт. 25 кажа, што «рыбацкі абвод можа быць здадзены ў арэнду толькі непадзельна на ўсім сваім абшары з правам поўнага рыба-карыстаньня і толькі аднэй асобе на час найменш дзесяці год."

Падалі вышэй найгалаўнейшыя артыкулы закону, якія заводзяць новы парадак у рыбнай гаспадарцы, касуючы дасюлешняе права рыбалоўства. Але яшчэ трэба падаць нікаторыя.

Арт. 7-мы закону гавора: „Рыбалоўства ёсьць непадзельна зьвязана з правам уласнасьці вады і гэта права належыць цалком і вылучна да ўласьніка вады". Арт. 10 — „Уласьнік права рыбалоўства ў чужой вадзе абавязаны на дамаганьне ўласьніка гэтай вады перадаць яму гэнае права". Далейжа, арт 14 — „Уласьнік залітага грунту ня мае права лавіць рыбу ў разьлітай на яго грунце вадзе". А згодна з арт. 16-тым — „Калі па адліве разьлітай вады на сваё месца (łożysko) на залітым грунце астануцца замкнутыя ў натуральных выбоінах грунту або равох воды, рыбу, што асталася ў такіх водах, у працягу сямі дзён будзе магчы вылавіць уласьнік рыбалоўства".

І яшчэ адзін важны, а якжа крыўдны артыкул, гэта артыкул 11-ты. Вось ён: „Права рыбалоўства ў чужой вадзе, ня ўпісанае ў вечную кнігу маемасьці, што абымае тую ваду (księga wieczysta nieruchomości), або ў кнігу водную, павінна быць у працягу пяці гадоў ад дня, у якім закон увайшоў у сілу, пададзена дзеля ўпісаньня ў водную кніжку. Непадача ў азначаным вышэй тэрміне дзеля ўпісаньня ў водную кніжку будзе азначаць зрачэньне і ўтрату гэнага права на карысьць уласьніка вады".

Робім вывады і паясьняем, чым зьяўляецца для сялян-рыбалоўцаў тэты закон аб рыбалоўстве.

1. Дзеля галіты, дзеля слабасьці эканамічнай, асабліва ў сучаснасьці, наш селянін-рыбалоў ня можа датасавацца да вымогаў паліцэйскай абароны рыб — ня можа лавіць рыбу сеткамі (падвалокамі) або прыладамі, якія прадугледжаны правам. Селянін яшчэ не сплаціў доўгу за тыя старыя сеці, якія справіў да паяўленьня новага закону. Дык што-ж гаварыць аб новых сетках, прадбачаных законам? Іх рыбалоў ня можа справіць, а гэтым самым пазбаўляецца законам магчымасьці лавіць рыбу.

2. Селянін-рыбалоў ня можа задаволіць вымогаў, прадбачаных у артыкулах 19 і 34 закону дзеля ўтварэньня г. зв. уласнага рыбацкага абводу, як варунку карыстаньня са свайго права рыбалоўства або аддачы яго ў арэнду іншым, — а гэтым самым пазбаўляецца магчымасьці карыстаньня з гэтага права рыбалоўства. Гэтае права можа мець толькі пан, абшарнік або Дырэкцыя Дзяржаўных лясоў, бо ў іх магчымасьці задаволіць гэныя вымогі. Селянін, маючы фармальна права рыбалоўства, ня можа ім распараджацца і з яго карыстаць.

3. Камасацыя тых водаў, якія дасюль былі сялянскай уласнасьцю або на якіх сяляне мелі права рыбалоўства, паводле закону праводзіцца дзеля таго, каб з гэтых водаў утварыць рыбацкія абводы, якія паводле арт. 21 могуць быць дзеля карыстаньня аддаены ў арэнду. Тут селянін траціць ня толькі права лавіць рыбу, але і ня мае магчымасьці аддзейваць на ўмовы пры здачы ў арэнду рыбацкага абводу, у які ўлучана гэная вада.

4. Селянін, ня маючы адпаведных капіталаў, ня можа датасавацца да пастаноў арт. 25-га — ня можа стацца арэндатарам рыбацкага абводу. Каб гэткім арэндатарам стацца, трэба мець грошы, якія патрэбны пры заключэньні арэнднай умовы (— на аплату неўстойкі, вады, і каб дастаць рыбную карту), трэба мець рыбацкую снасьць і інш. Гэтага ён ня мае, дзеля чаго арэндатарам стацца ня можа. Арэндатарам станецца той, хто мае грошы; селяніну астаецца толькі права да ўдзелу ў арэнднай плаце (чыншу), якая ня ёсьць роўнаважнікам таго, што ён меў дасюль.

5. У сувязі з пастановамі арт. 7 і 10 га селянін-рыбалоў, каторы карыстаў з папярэдняга права рыбалоўства ў чужой вадзе, гэтага права пазбаўляецца на дамаганьне ўласьніка гэнай вады, значыць на дамаганьне пана, абшарніка або казны. Пры гэтым селянін адступаючы сваё права рыбалоўства, атрымлівае зусім малое адступное (сярэдні рыбацкі даход за апошнія тры гады!). Такім чынам, права рыбалоўства селяніна зусім залежнае ад волі пана, абшарніка або казны.

6. Згодна з арт. 14 і 16 — селянін ня можа лавіць рыбкі нават у ўласнай лагчыне, калі яна заліта чужой вадой або калі разьлітая вада адплыла, пакідаючы рыбу ў равох ці натуральных выбоінах на полі селяніна — у гэтым апошнім выпадку — у равох і натуральных выбоінах — рыбу можа вылавіць у працягу 7 дзён уласьнік рыбалоўства або ягоны арэндатар.

7. Урэшце цяжарам непаканальным для селяніна-рыбалова зьяўляюцца пастановы арт. 11-га закону. Ня маючы ўрэгуляваных правоў рыбалоўства ў чужой вадзе, ня маючы патрэбных дакумантаў, сьцьвярджаючых гэтыя правы, селянін ня можа ў вызначаным законам часе (да 1937 г.) падаць іх дзеля ўпісаньня ў кнігу водную або ў кнігу вечную. Гэтым самым селянін змушаны іх зрачыся і страціць іх на карыць уласьніка вады — пана, абшарніка, або казны.

Вышэй паданыя тэксты адносных артыкулаў закону, а так-жа вывады з іх і паясьненьні ў 7-х пунктах — дабітна паказуюць, чым зьяўляецца для сялянства гэты закон аб рыбалоўстве.

Ня дзіва дзеля гэтага, што ў меру таго, як новы закон пачалі праводзіць у жыцьцё, над возерам Нарач паднялася „бура", аб якой, як і аб самым законе, шмат гаварылася і многа пісалі сёлета ўлетку.

Т.

Kooperacyja ŭ Litwie, Łatwii i Estonii

Sioleta ŭ kancy červienia i ŭ pačatku lipnia ŭ Koŭnie adbyłasia kooperatyŭnaja konferencyja Litwy, Łatwii i Estonii, na jakoj byli zrobleny šyrokija dakłady ab kooperacyi hetych troch dziaržaŭ. Z dakładaŭ widać, što ŭ Litwie, Łatwii i Estonii najbolš raźwiŭšysia kooperacyja pramysłowaja, kredytnaja i małočnaja.

Na 1 studzienia sioł. h. pramysłowych kooperatywaŭ było: u Litwie — 182, siabroŭ 20 tysiač, u Łatwii — 234, siabroŭ 32 tys. i ŭ Estonii — 184, siabroŭ 34 tys.

U hetym samym časie kooperatywaŭ kredytowych było: u Litwie — 403, siabroŭ 112 tys., u Łatwii — 626, siabroŭ 204,600 i ŭ Estonii — 240, siabroŭ 88,560.

Małočnych kooperatywaŭ (małačarniaŭ) u kancy 1934 h. było: u Litwie — 221, siabroŭ 9,910, u Łatwii — 340, siabroŭ 20,790 i ŭ Estonii — 287, siabroŭ 30,121.

Apračа hetaha ŭ Łatwii i Estonii šyroka raźwitaja kooperacyja zabiašpiečańnia (štrachowyja tawarystwy). I tak u Estonii ŭ 1933 h. isnawała takich kooperatywaŭ 369, siabroŭ 64,500, u Łatwii — kooperatywaŭ 452, siabroŭ 119.200. Niekatoryja zabiešpiačalnyja kooperatyŭnyja tawarystwy hetych krajoŭ isnujuć ad 19 stalećcia. U Litwie isnuje tolki adno takoje tawarystwa — „Centralny Sajuz Zabiašpiečańnia — Kooperacyja".

Urešcie treba adciemić, što ŭ Estonii apračа ŭspomnienych kooperatywaŭ isnujuć tak-ža kooperatywy dziela pieratwarańnia bulby, kooperatywy mašynaŭ ziemlarobskich i meljoracyjnych, rybnyja, budaŭlanyja i inš.

„Musu Artojus" Nr. 19.

Dr. St. Hrynkiewič.

Uspaminy z Narodnaha Uniwersytetu.

(Praciah, gl. „Bieł. Kr." Nr. 33)

Hetak haworačy dy chodziačy, dajšli my da miesca, dzie zdalok možna ŭžo było skazać, što tam kuchnia — hetki smačny pach išoŭ adtul. Tutaka ja dawiedaŭsia, što pamiž kursantami jošć padzieł pracy. Kožny kurs źjaŭlajecca niezaležnaju (jasna, što henaja niezaležnaść abmiažowana sa šmat jakich staron) hminaju, jakaja kirujecca sama saboju. Hmina wybiraje swaje ŭłady, — staršyniu, pisara i ludziej da ŭsich techničnych addziełaŭ, prykładam da kuchni, da harodaŭ, nahladać za paradkam u pamieškańni, bibliatekara i h d. Ułady wybirajucca na niekalki tolki tydniaŭ, kab dać mahčymaść bolšaj kolkaści ludziej znajomicca z uładaju i jaje *adjemnymi* staranami, jakija maje kožnaja ŭłada. Adnačasna dyžury ŭ kuchni mahli-b zaminać u pracy, kab zaŭsiody adnyja j tyja samyja tam pracawali.

Dziakujučy hetkaj arhanizacyi pracy ŭsie wučacca, jak žyć u hramadzie i jak pracawać dziela ahulnaje karyści, kab nia było panoŭ i słuhaŭ, a kab byli hramadzianie, jakija siańnia padzialili tak a nia jnakš roznyja funkcyi.

— A ci henaja hramadzkaść nie zaminaje jakaści strawy ŭ kuchni, — pytaju?

U adkaz pačuŭ, što i henaje praktyčnaje starany štodziennych patrebaŭ jany wučacca pad kiraŭnictwam stałaje kucharki.

Kuchnia niewialikaja, za toje až bliščyć ad čyścini. Nie paśpieŭ ja bližej raźwiedać ab kuchonnych paradkach, kali mianie pawiali da dyrektara uniwersytetu p. inž. Solaža.

Prywitaŭ mianie małady čaławiek kala 35 hadoŭ, z adkrytym spakojnym twaram, jaki majuć ludzi dobryja i adnačasna hłybokija. U niekalki słowach raskazaŭ ja jamu, što cikaŭlusia ja uniwersytetam ahułam, asabliwa-ž z punktu hledžańnia pracy aświetnaje i jejnych mahčymaściaŭ u Biełarusaŭ.

— Wielmi rad!, wielmi rad!...— z miłaju ŭśmieškaju kaža dyrektar. — Ja-ž pierad Biełarusami i tak maju „wialikija" zasłuhi...

I raskazaŭ mnie, što na adnym z kursaŭ znašoŭ jon świedamaha chłapca z Nawahradčyny, zacikawiŭsia tady prablemaju biełaruskaju i z wialikaju sympatyjaju nahladaŭ za natuhami henaha narodu ŭ zmahańni jahonym za lepšuju budučyniu. Šukaŭ zaŭsiody pamiž kursantami chłapcoŭ rodam z biełaruskaje terytoryi i dwojčy moh uświedamić łučyŭšych tudy ludziej.

— Naš uniwersytet, pawodle swajho składu ludziej, atmasfery, najbližejšych cikawańniaŭ źjaŭlajecca polskim, heta zusim jasna, — pajaśniaŭ moj subiasiednik, — adnak my nadta dalokija ad nacyjanalistyčnaha čadu, my nia pryznajem, što nacyjanalnaść, u henym wypadku nacyjanalnaść polskaja, heta Molach, na achwiaru jakomu treba kinuć ideały siabroŭstwa mižnarodnaha, u pieršuju čarhu mižsławianskaha. Kali my dalokija jašče ad ideału uniwersytetu Gruntviga, dyk imkniemsia prynamsia asnaŭnuju liniju demakratyzmu prawiaści biazzakidna. Da henaje asnaŭnoje linii treba parachawać pašanu da čaławieka, jahonaha prawa stanawić ab sabie samym. Dziela hetaha spahadajem Biełarusam...

Hramadzianin Dyrektar! — kliča ŭ našu staranu adna z dziaŭčat — para abiedać!

Nie chacieŭ-by ja pakidać hutarki, chacia praŭdu kažučy nadta ŭžo chaciełasia jeści. Idziem da sali, dzie uniwersyteckija haduncy pasiłkujucca i nabirajuć dužaści dziela dalejšaje pracy. Za stałami, pastaŭlenymi padkowaju, siadzieła ŭžo maładaja drużyna z žonkaju dyrektara i nastaŭnikami. Sala poŭnaja homanu. Na stale stajać užo miski z poliŭkami. Zasieli my i ŭsie skwapna ŭzialisia za pasiłkawańnie. Widać nie adzin ja tolki prahaładaŭsia.

Pamiž adnoju i druhoju strawaju išli nia spyniajučyś hutarki na temy dnia, jakimi žywie uniwersytet. Hawaryli ab apošniaj pastanoŭcy teatralnaj, abhawarywali źjezd arhanizacyi moładzi, na jaki rychtawalisia kursanty.

U wiasiołym, badziorym nastroi končyli jeść i ja pajšoŭ z dyrektaram i adnym z nastaŭnikaŭ pahladzieć muzej uniwersytecki. Muzej jano i niewialički. Lažała tam krychu pryładaŭ da nawučańnia, byli adnak i nadta cikaŭnyja pracy, pakinutyja daŭniejšymi kursantami. Na stale na pačesnym miescy lažała wialikaja pryhoža apraŭlenaja knižka, dzie padpisywalisia pryjaždžajučyja hości. Padpisaŭsia i ja ŭ henaj knižcy.

Cikawiła mianie hrašowaja starana uniwersytetu, na jakija hrošy jany žywuć, chto utrymliwaje henuju ustanowu. Dawiedaŭsia ja, što zasnawaŭsia uniwersytet na hrošy wučycielskaha sajuzu. Kožny kursant u pryncypie płacić za nawuku. Dziela taho, što ŭčaśniki pa swajmu klasawamu pachodžańniu z najbiadniejšych sferaŭ sialanskich, dyk karystajucca jany stypendyjami z paasobnych kulturnych ustanowaŭ, samaŭradaŭ i h. d.

Niama nijakaje zaležnaści ad niwodnaje ci palityčnaje ci jakoje inšaje hrupy. Henaja woś niezaležnaść daje mahčymaść wiaści swaju zusim samastojnuju palityku na kursach, Dziakujučy hetkamu ładu, nia treba

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

Паседжаньні. — 22.IX адбылося паседжаньне Цэнтральнага Ураду Бел. Інстытуту Гаспадаркі і Культуры. Паміж іншым, прынята пастанова ў справе супрацоўніцтва з камуністамі, якую друкуем на іншым месцы.

— 24.IX адбылося паседжаньне Прэзыдыюму Бел. Нацыянальнага Камітэту. Абгаварыўшы патрэбу інфармаваньня сьвету аб справах беларускіх, Прэзыдыюм пастанавіў выдаваць пэрыёдычны беларускі інфармацыйны бюлетэнь, у польскай мове; прыняў так-жа рэзалюцыю ў справе асьветы.

Суд. 20.IX у Віл. Гарадзкім Судзе была разглядана справа рэдактара „Новага Шляху" грам. Ул. Казлоўскага. Суд абламжыў грам. Казлоўскага карай: 4 тыдні арышту і 100 зл. штрафу.

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ Ў ЛАТВІІ.

Ліквідацыя беларускага школьніцтва. Латвійскія ўлады беларускае школьніцтва паступова ліквідуюць. Дзьве існаваўшыя яшчэ ў мінулым школьным годзе беларускія сярэднія школы, з пачаткам бягучага школьнага году ўжо перасталі існаваць. Дзяржаўная Беларуская Гімназія ў Дзьвінску перастала існаваць, як асобная гімназія, і загадам 27 жніўня, абвешчаным у латвійскім дзеньніку законаў, злучана з польскай і расейскай гімназіямі ў Дзьвінску, і разам з гэтымі гімназіямі творыць адну супольную гімназію, якая завецца „II-гая дзяржаўная гімназія ў Дзьвінску". Пры гэтай II-гой дзяржаўнай гімназіі ў Дзьвінску ёсьць беларускі камплект, якога існаваньне загрожана.

Другая беларуская сярэдняя школа — прыватная вячэрняя беларуская гімназія ў Рызе — з пачаткам бягучага школьнага году латвійскімі ўладамі замкнута. Таксама замкнута ў Рызе прыватная беларуская пачатковая г. зв. Тарэнсбэргская школа.

Трэба ведаць, што беларускія гімназіі — ў Дзьвінску і Рызе — былі адзінымі сярэднімі школамі і ліквідацыя іх роўна ліквідацыі ўсяго беларускага сярэдняга школьніцтва ў Латвіі.

Лацьвійскі нацыяналізм, ліквідуючы беларускае школьніцтва, ударыў балюча па беларускім нацыянальным руху.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу. Выпісвайце найстарэйшую беларускую газэту „Беларускую Крыніцу!"

Pahroza wajny

Ciapier świet pierażywaje časy, u jakich pahražaje wajna adnačasna až u troch miascoch: u Afrycy skruciŭsia wuzieł intaresaŭ italjanska-anhielska-francuskich i inšych dziaržaŭ tak, što dyktatar Italii, Musolini, namahajecca jaho razsiakać aružžam; na Dalokim Uschodzie Japonija, rasšyrajučy swaje palityčnyja i haspadarčyja ŭpływy, začaplaje tam intaresy Rasiei i hetym pahražaje apošniaj stratai wialikaj časci Sibiru; u siaredzinie Eŭropy — u Niamieččynie — ŭzrastaje wialikaja militarnaja duchowaja i fizyčnaja siła, jakaja ŭ swaim razhonie na ŭschod Eŭropy hatowa nawat kasawać usie dziaržaŭnyja arhanizmy, jakija stajać na pieraškodzie hetaha pachodu Niamieččyny na ŭschod.

Słowam, nastupajuć časy hroznyja, i niawiedama, što jany hatowiać dla budučyni. A hetaja niawiedamaja budučynia pužaje nia tolki buržuaziju, ale tak-ža śmiarotna strašyć i balšawikoŭ, jakija wa ŭsim świecie starajucca adwiarnuć u druhi bok pahrozu wajny z Sawietami. Dziela hetaha kamunisty, aficyjalna i nieaficyjalna — u Lizie Narodaŭ pradstaŭniki SSRR., a paŭsiudna pradstaŭniki Kaminternu — iduć na supracoŭnictwa z buržuazijaj, tworać h. zw. suproćfašystoŭskija „ludowyja fronty."

Narady Lihi Narodaŭ.

Užo bolš dwuch tydniaŭ naradžajecca Liha Narodaŭ, jak-by nie dapuścić da wajny Italii z Abisynijaj. Wiedama, što italjanski fašyzm uwieś swoj zachopnicki apetyt nakiroŭwaje ŭ Afryku i naŭpierad choča prahłynuć Abisyniju. Usialakija rady i roznarodnyja pajadnaŭčyja dumki z boku Lihi dasiul fašystoŭskaha honu Italii ŭ Abisyniju paŭstrymać nia mohuć — italjancy ŭ Afrycy, u swaich tam kalonijach, umacniajucca i hatowiacca napaść na Abisyniju. Anhlija, bačačy hetaki hon Italii na wajnu z Abisynijaj i hetym pahrozu swaich u Afrycy intaresaŭ, pačała zapirać darohu dla italjancaŭ u Afryku — zapiorła Hibraltarski praliŭ, a dalej maje rabić nacisk, kab nia puskać italjanskaha wojska i amunicyi tak-ža i praz Suez.

Hetkaje stanowišča Anhlii peŭnież padymie aŭtorytet Lihi Narodaŭ u hetaj — italjanska-abisynskaj — sprawie i mahčyma, što ciapier Liha „pamiryć" Italiju z Abisynijaj, bo na adkrytuju wajnu z Anhlijaj italjancy jšci pabajacca. Pry hetym treba skazać, što „mir" Italii z Abisynijaj ŭ mnohim tak-ža zaležny i ad stanowišča Francyi, jakaja tak-ža, miarkujučy ŭ hetaj sprawie swaje intaresy, pierachilajecca na bok Anhlii.

Hitleroŭskaja manifestacyja

Jak italjanski fašyzm maje hon u Afryku, hetaksama honić ciapier Niemcaŭ hitleryzm na ŭschod Eŭropy — u SSRR.

Woś-ža adnačasna, kali ŭ Żenewie Liha Narodaŭ z učaściem sawieckaha kamisara Litwinawa „miryła" italjanskich fašystaŭ z intaresami ŭ Afrycy anhielska-francuskimi i inšych dziaržaŭ, dyktatar Niamieččyny, kancler Hitler, na kanhresie nac.-socyjalistaŭ, jaki adbyŭsia ŭ Norymberhu, skazaŭ hromkuju palityčnuju pramowu, miž inšym, hetkaha źmiestu:

Niapeŭnaść i niesupakoj achaplaje ciapier cełу świet. Biada dla tych, chto słaby, bo świetam uładaje siła. Bahaćcie słabiejšaha daje moralnaje prawa silniejšamu zawajawać jaho. Balšawiki kryčać: „Pioč z wajnoj!" — i adnačasna budujuć wialikija pryłady wajny. My, niemcy, užo nie biezbaronnyja. My dobra znajem mižnarodnych ahitataraŭ, jakich adzinaje latucieńnie pieramianić Eŭropu na pole bitwy, ale čym-bolš mižnarodna-żydoŭski kamunizm spadziajecca, što ŭ ahulnym eŭrapejskim biazładździ moža wyklikać kamunistyčnuju rewalucyju i zbudawać balšawickuju dziaržawu koštam swabody i ahulnaha dabra narodaŭ, tymbolš my nac.-socyjalisty cenim značeńnie našaj nacyjanalnaj zbrojnaj siły.

Hetaja prociŭkamunistyčnaja pramowa Hitlera pasła niadaŭnych pratestaŭ Zł. Št. Ameryki, Anhlii, Italii, Japonii i Łatwii suproć pastanowaŭ Kaminternu — heta palityčny nastup na Sawiety, jaki maje značeńnie mižnarodnaje, a nia tolki niamiecka-sawieckaje.

Eŭrapejskija wodhuki na Dalokim Uschodzie.

Adnosiny rasiejcaŭ balšawikoŭ i nie balšawikoŭ da niamieckaha nac.-socyjalistyčnaha honu na ŭschod Eŭropy — u Sawiety — wielmi warożyja: abaronna-ahresyŭnyja. I heta zusim zrazumieła: kamunisty baroniać całaści SSRR, jak swajej balšawickaj dziaržawy, a rasiejcy niekamunisty baroniać niepadzielnaści SSRR, jak wialikaj rasiejskaj imperyi. A dziela hetaha ciapier kamunisty razam z rasiejskimi manarchistami i inšymi „kontrewalucyjanerami" iduć razam suproć addzialeńnia ad SSRR Biełarusi, Ukrainy i Kaŭkazkich narodnych respublikaŭ.

Hetaja solidarnaść balšawikoŭ z „kontrrewolucyjanerami" zawiazałasia tak-ža i na Dalokim Uschodzie suproć Japonii, jakaja ŭ swaich palityčnych planach maje wyhnać balšawikoŭ nawat z wialikaje časci Sibiru.

Woś-ža ciapier, kali pačaŭsia palityčny nastup na balšawikoŭ z zachodu ŭ Eŭropie, na Dalokim Uschodzie — u Mandžuryi — pačalisia pahałoŭnyja aryšty rasiejskaj emihracyi, jakaja tudy ŭciakła z Rasiei ad kamunistaŭ, a ciapier na supałku z balšawikami ŭziałasia baranić Sawietaŭ.

Heta pakazuje, što Sawietam hrazić wajna i na Dalokim Uschodzie — z boku Japonii, jakoj na swaich astraŭkoch užo nadta ciesna, a Sibir — Kraina wialikaja i redka zasielenaja.

Roznyja wiestki

Z POLŠČY.

Kolki wastrohaŭ i wiaźniaŭ. Pawodle statystyčnych dadzienych, abwieščanych Hałoŭnym Statystyčnym Uradam u Waršawie, było ŭ Polščy wastrohaŭ: u 1928 h.—329, u 1932—344, u 1933—346, u 1934 h.—341(?). U 1931 h. na 36.180 miescaŭ u wastrohach było 36.130 wiaźniaŭ, u 1934 h. lik miescaŭ dachodziŭ 39 895 i siadzieła ŭ hetym-ža hodzie 55.895 wiaźniaŭ. Jak bačym, wastrohi ŭ Polščy pierapoŭnieny i pawodle statystyčnych dadzienych — najbolšaje pierapoŭnieńnie wastrohaŭ u wokruzie Lublinskaha Apelacyjnaha Sudu i Wilenskaha.

Najbolšy kontynhient wiaźniaŭ daje wioska, žychary jakoj naŭpierad siadziać za narušeńnie tym ci inšym sposabam prywatnaj ułasnaści.

Adnosna palityčnych wiaźniaŭ, to ich lik prybliznа dachodziŭ u 1929 h. da 10 procantaŭ ahulnaha liku wiaźniaŭ.

Ziemlarobskija škoły ŭ Polščy i zahranicaj. U Polščy isnuje 145 narodnych ziemlarobskich škoł, u hetym liku 40 dziaržaŭnych, 70 samaŭradawych i 21 prywatnych z 534 nastaŭnikami i 4,500 wučniami. Wyšejšych ziemlarobskich škoł u Polščy 7, z 1860 wučniami, narodnych uniwersytetaŭ 8. Kali paraŭniajem hetyja dadzienyja, z dadzienymi ŭ sprawie ziemlarobskaj aświety ŭ niekatorych inšych dziaržawach, to śćwierdzim, što sprawa ziemlarobskaj aświety značna horš pradstaŭlajecca ŭ Polščy, pawodle žycharstwa, sialanskaj dziaržawy. U Čechasławaččynie jość 1247 ziemlarobskich škoł, u hetym liku 976 nižejšych. Kančaje štohod hetyja škoły 30—40,000 wučniaŭ. U Zł. Dziaržawach Paŭnočn. Ameryki kančaje štohod nawuku 130,500 wučniaŭ u 4762 školach. U Danii isnujuć 62 narodnyja uniwersytety i 22 nižejšyja ziemlarobskija škoły.

Z ZAHRANICY.

Wodhuk marsylskaj trahedyi. Sioleta ŭ listapadzie miesiacy adbudziecca sudowy praces suproć učaśnikaŭ zabojstwa karala Aleksandra i ministra Bartu. Sudžany buduć: Pospišyl, Raič. Krai, Pierčewič, Kwaternik i Pawielič. Jany abwinawačany u ŭčaśnictwie ŭ zabojstwie.

Anhielskija karabli na Mižziemnym mory. Pawodle apošnich wiestak, na Mižziemnym mory znachodziacca ciapier 144 anhielskija wajennyja karabli: 28 u Aleksandryi, 20 u Palestynie, 6 u Suezkim Kanale, 20 u Adenie i 70 u Hibrałtary.

Padniaŭsia na wyšyniu 12 kilometraŭ. Niadaŭna sawiecki latun Jewsiejeŭ na wajennym samalocie pad-

---

kiraŭnictwu tarnawacca da pahladaŭ tych ci inšych sferaŭ, siańnia trymajučych uładu ŭ rukach. Šycy tutaka iduć pa šlachu prałožanym danskimi uniwersytetami, jakija amal nia ŭsie prywatnyja ustanowy i tolki karystajucca hrašowymi dapamohami dziaržawy. Zatoje dziaržawa pakidaje za saboju prawa kantroli nad ahulnym roŭniem škoły, nie čapajučy prahramy. Polskija škoĺnyja ŭłady prysyłajuć ad pary da pary swaich wizytataraŭ, nie zaminajučy, adnak, u pracy na miescy. Kuratoryjum chutčej pryhladajecca tolki pracy.

Dyrektar Solaž pracuje ŭžo niekalki hadoŭ na swajom stanowiščy. Pytaju jaho, ci zdawoleny z efektaŭ swajej pracy i ci sapraŭdy pawodle jaho heta adna z najlepšych mahčymaściaŭ kulturnaha dziejańnia na moładź. U adkaz na heta dyrektar z zachapleńniem raskazwaje ab ideolohii uniwersytetaŭ i adnačasna padčyrkiwaje praktyčnyja rezultaty ŭžo ździejśnienyja. Pakazywajecca, što jon nia mienš haračy entuzijast, jak kursantki, z jakimi hawaryŭ raniej. Uniwersytety sapraŭdy niasuć pawodle jaho adradžeńnie narodaŭ. Niwodnaja inšaja forma dziejańnia na ludziej nia maje ŭ sabie hetulki mahčymaściaŭ. Niekalki miesiacaŭ supolnaje pracy, henaje siabroŭstwa maładoha entuzijazmu i dobraje woli dy achwoty nastaŭnikaŭ dajuć rezultat, u jaki ciažka pawieryć, kali-b nia bačyŭ čaławiek na swaje wočy. Niama nijakaje pracy lišnie ciažkoje i wialikaje dziela uniwersytetu. Heta adna z nialikich mahčymaściaŭ znajści i wykawać nowaha čaławieka, jaki budzie karysnym i sabie i swaim rodzičam.

* * *

Šmat jašče było-b ab čym papytacca ŭ dyrektara, šmat jakich pytańniaŭ astałoś nieabhaworanych, adnak para raźwitacca. Pahlanuŭ na harod uniwersytecki, dzie kožny kursant maje swoj zahončyk, niezaležna ad supolnych, „hramadzkich" zahončykaŭ. Kinuŭ wokam na „sad sportaŭ," dziela taho, što nie zabywajucca i ab dobrych sportach na henym uniwersytecie.

Dyrektar nadta wietliwa zaklikaje pabyć daŭžej, prynamsia niekalki dzion, kab pabačyć nawočna i lepš ujawić tuju wysokuju atmasferu na prykładzie šeraje štodziennaje pracy ŭ budziolny dzień.

Zusim z im ja byŭ zhodny, što chočučy pačać niešta swajo na Biełarusi, treba praktyčna paznajomicca bližej z metodykaju pracy na štodzień. Dziakuju za zaprosiny i prašu dazwołu wykarystać henyja zaprosiny ŭ najbližejšuju budučynu.

Idu raźwitacca z miłymi maładymi haspadyniami. Zdajecca jašče niekalki woś tolki ŭsiaho hadzin tamu nazad, a sapraŭdy ŭsie jany takija blizkija, byccam pražyŭ ja z imi šmat dobraha supolna. Paciašajučaje źjawišča dziela budučych suadnosinaŭ mižčaławieckich. Značycca, pamiž ludźmi wielmi šmat supolnaha i ždže nas para, kali my ŭsie ŭmiecimiem najści henaje bractwa ŭ adnosinach adnaho čaławieka da druhoha.

Staju znoŭ na darozie, čakajučy na aŭtobus, jaki pawiazie mianie ŭ Krakaŭ, i duša poŭnicca niejkaju cichaju a adnačasna badzioraju radaściu, što pryždžem mo' i my Biełarusy, što miecimiem pamiž saboju na swajoj ziamielcy hetkija ustanowy, jak taja, što woś tolki ahladaŭ. Dyk raźwitwajučysia jašče raz, šlu usim sabraŭšymsia ad ščyraha serca wialiki dziakuj i kažu sabie „da pabačańnia..."*)

* * *

Hrašowyja mahčymaści, pamieškańnie i inšyja majuć wialikaje značeńnie ŭ kožnaj pracy, ab hetym niama nijakich sumliwaŭ. Nichto nia budzie sumlawacca adnak i ab tym, što ludzi wyrašajuć, jakoju budzie dadzienaja praca, *ideolohija pracaŭnikoŭ* — woś što najważniejšaje ŭsiudy i zaŭsiody.

Mieŭ nahodu praktyčna zdaśledawać słušnaść pahladaŭ na asnowiedzi uniwersytetaŭ. Paśla Šycaŭ adwiedaŭ adzin z polskich uniwersytetaŭ, najbahaciejšy, kali hetak možna skazać. Było heta ŭ Dalkach pad Hnieznam, dzie uniwersytet utrymliwaje bahataje kulturna-aświetnaje polskaje tawarystwa**). Uniwersytet heny mieŭ fachowych pedahohaŭ, mieŭ pryhožy dom, park, dobryja školnyja pryłady, a nia hledziačy na ŭsieńka kursanty tam nia wiedali, čaho jany chočuć, pa što jany pryjechali.

Na inšym miescy raskažu ab swaich spaściarohach i zaciemkach z henaha uniwersytetu

*) Na žal minaje niekalki ŭžo hadoŭ i dziela niezaležnych ad mianie pryčynaŭ nia moh ja zrealizawać swaich planaŭ, kab pabyć prynamsia niekalki tydniaŭ pamiž henych sympatyčnych ludziej. A siańnia, pawodle wiestak, niama ŭžo p. Solaža ŭ Šycach, pryšli tudy nowyja ludzi, dy nažal tyja nowyja ludzi nia ŭmieli ci nie chacieli prawodzić idejaŭ swajho papiarednika.

**) Polskie Towarzystwo Czytelni Ludowych — arhanizacyja dziejničaje ŭ Paznanščynie, Pamórji i Ślonsku.

Kaniec.

Piśmy z wioski.

Ab Droniču i wybarach.

Žodziški, Wialejskaha paw. Daŭno ŭžo nia pisałasia ŭ „B. Krynicy“ ab słaŭnych niekali Žodziškach, tak što moža nie adzin čytač padumaŭ, što ŭ nas zamiorła biełaruskaje žyćcio. Adnak nie, my žywiom i pracujem nia hledziačy na ŭsie pieraškody. Dziakujučy wialikaj świedamaści, siońnia ŭžo trudna spatkać čaławieka ŭ całaj wakolicy, jaki-b nie pamiataŭ tych padziejaŭ, katoryja adbylisia ŭ našych Žodziškach i nia wiedaŭ, jakim sposabam ks. Dronič wykidaŭ z kaścioła našu mowu. Musić Boh jaho byŭ pakaraŭ za heta i jon byŭ „wykinuty“ z našaj parachwii, ale, na wialiki žal, iznoŭ wiarnuŭsia i pačaŭ dalej hawaryć usialak na biełarusaŭ, abzywajučy ich niedawiarkami i balšawikami. Niadaŭna da nas pryjaždžaŭ arcybiskup Jałbžykoŭski, dyk Dronič pierad im chwaliŭsia, što ruch biełaruski ŭ jaho parafii spynieny „przy pomocy pięknych nabożeństw“. Oj, Dronič, Dronič, ci ty zabyŭsia, jak ty jaho spyniaŭ niekalki hod tamu nazad? To-ž 17 čaławiek byli aryštawany, a dwuch byli pakarany sudom i musieli adsiedzieć doŭhuju karu ŭ wialejskim wastrozie! Ci ty ab hetym zabyŭsia?

Praŭda, što ŭžo ciesna zrabiłasia Droniču ŭ Žodziškach, bo jaho pačali ludzi bić, dyk jon prasiŭ arcybiskupa, kab jaho pieranios u druhuju parafiju. Ale ŭ toj samy čas blizkija da Dronića ludzi pačali źbirać podpisy, kab arcybiskup astawiŭ Droniča ŭ Žodziškach. Tut wyjawiłasia niejkaja ihra hetaha ababitaha čaławieka.

Taho čaławieka, što pabiŭ Dronića, pryjechała wajskowaja žandarmeryja i zabrała (jon byŭ matrosam z polskaha fłotu), dyk Dronič iznoŭ pačuŭsia śmialej.

Wybary ŭ nas prawodzilisia tak, jak i ŭsiudy. Da hadziny 5 badaj što nichto nia jšoŭ hałasawać, tady pajšli sołtysy pa wioskach zakazwać pad woknami, kab išli hałasawać. Niekatoryja mužčyny pajšli, a z žančyn nie pajšła badaj što niwodnaja. Cikawa adznačyć, što sołtysy razdawali sanacyjnuju polska-biełaruskuju hazecinu „Родны Край“, ahitujučy, kab jšli na wybary. Adnak i heta nie pamahała, bo našy biełarusy dobra wiedajuć, jakaja heta hazeta i ŭ katory bok jana wiernie. Woś jakija ŭ nas byli wybary!

Stojki.

Ab wybarach.

Z Wialejskaha pawietu pišuć ab wybarach hetak:

Prad wybarami adbywalisia zborki sołtysaŭ. Na zborkach im nakazywali, kab zakazywali sialanam iści hałasawać. U dzień wybaraŭ aŭtamabili KOP-u zwozili z susiednich wiosak ludziej u wybarnyja abwodnyja kamisii, kab hałasawali. Hałasawała adnak mała ludziej.

U Lidzkim pawiecie — pišuć nam — hałasawali hetak:

Achwotnikaŭ hałasawać nia było; sołtysy, wojty, sekwestratary i ahitatary nadta nahawarywali ludziej hałasawać.

U Ščučynskim pawiecie, jak nam padajuć, apračа wybarnaj akcyi sołtysaŭ, wojtaŭ, sekwestrataraŭ i ahitataraŭ, bolš 12 aŭtamabilaŭ i aŭtabusaŭ zwozili ludziej z wiosak u abwody na hałasawańnie.

Abiacanki-cacanki nie pamahli.

Wišnieŭskajawoł, Wialejskaha paw. U nas dniom wybaraŭ nichto specyjalna nia cikawiŭsia. Nawat nieba niejak spachmurnieła i cely čas ciarušyŭ drobny doždžyk. Iści hałasawać nichto nie źbiraŭsia, bo kandydatami byli pany i asadniki. Tolki biednyja sołtysy biehali pa chatach, prasili, malili i rozna nahawarywali hałasawać. Ale heta mała pamahała. Ludziej z prawam hołasu ŭ całym Wišnieŭskim abwodzie było kala 1800, hałasawała-ž nadta mała. Wioski, katoryja majuć kala 100 duš z prawam hołasu, dali tolki pa niekalki hałasoŭ. Napr. w. Harani — hałasawała niešta tolki 3; w. Pastarynie I — hałasawała tolki 7, w. Hałodničy — hałasawała čaławiek niekalki; w. Śpiahlica, majeć 100 čaławiek z prawam hołasu — hałasawała tolki 5 (i to adzin z ich prypadkowa: siadzieŭ akurat u hminnym aryšcie za tabaku, stul jaho i „paprasili“ na hałasawańnie); z samaha Wišniewa — apračа palicyjantaŭ i čynoŭnikaŭ — hałasawała mała. Trochi bolej hałasoŭ dali w. Swegini i w. Świnka (dzie hawaryli ludziam, što kali nia pojduć hałasawać, dyk pryjdziecca mnoha płacić). Adnym słowam, z usiaho abwodu hałasawała najbolej kala 300—400 čaławiek. U skryncy (urnie) znajšli adnak hałasoŭ bolš 800!

Cikawaje hałasawańnie było i ŭ Mularskim abwodzie. Tam tak mała było ŭ „urnie“ i kala „urny“, što kali pryjechaŭ na aŭtamabili samaŭradawy kamisar, dyk až za haławu ŭziaŭsia, i zahadaŭ wysłać u wioski pa udziej šarwarkowyja furmanki.

Nia cikawa było i z wybarami delehata ŭ wajawodzkuju wybarnuju kalehiju da Senatu. Na čaławiek z 200 (panoŭ, ksiandzoŭ, papoŭ i radnych), jakija mieli wybarnaje prawa ŭ Wišnieŭskaj, Žodzišnaj i Wojstamskaj wołaściach — prybyło na wybary ŭsiaho čaławiek 80.

My na wioscy ŭžo zrazumieli, što hałasawańnie na panskich i asadnickich kandydataŭ nam žyćcia nie papravić. Dyk dzieła hetaha i nia jšli hałasawać, choć p. Kiarsnoŭskaja (instruktar pawiatowy, jana-ž pani Śpiahlanskaha dwara) lotała pa pawiecie i aŭtamabilem, i šarwarkowymi furmankami, i piechatoj pa chatach chadziła, swaje panskija nožki trudziła, a ŭsio nahawarywała, tłumačyła, prasiła, sałodkim sałaŭinym hałaskom nakazywała, kab išli hałasawać, — i nawat sakretnym hołasam pra asadnika Kaminskaha hawaryła: „słyszałem, że on, to nawet lewicowiec!...“ Ale ŭsio darmai Čanu i wahu hetkaha słowa my ŭžo znajem.

Hety raz trochi pamahli pry hałasawańni šarwarkowyja furmanki i „nahawory“ sołtysaŭ. Kali jašče dačakajem takich wybaraŭ, dyk tady pamohuć chiba tolki „cudy“.

Apieńka.

Ab hałasawańni ŭ nas

Lachawičy, Baranawickaha paw. U našym miastečku byli dwa wybarnyja abwody. U adnym, što mieŭ 1114 asob, jakija mieli prawa hałasawać — hałasawała 382 asoby. Chiba nia bolš hałasawała i ŭ druhim abwodzie.

Pradwybarny nastroj sialan — nieachwota hałasawać wyčuwałasia kruhom.

Paśla hałasawańnia pachmurnieli i našyja tutejšyja Be-Be-ki — pačali wyjaŭlać čamuści niezdawaleńnie z hałasawańnia.

Padčas hałasawańnia palicyja mocna ścierahła paradku — nawat spacyrawać na rynku palicejski Małecki J. Čarneckamu zabaraniŭ.

Słowam, była srohaja dyscyplina i srohi paradak u hałasawańni. Dzieła hetaha i wybary adbylisia, jak treba było...

Caruk.

Papraŭka.

U siol. Nr. 32 „Bieł. Krynicy“ nadrukawana wiestka ab dziejnajści hurtka BIHiK u Ladkoch, Staŭpieckaha pawietu, i skazana, što staršynia miascowaj pažarnaj stražy nia puściŭ u pažarnickuju zalu pradstaŭlać pabiełarusku.

Woś-ža staršynia pažarnaj stražy, polski asadnik, pradstaŭlać u pažarnuju zalu puściŭ, ale žadajučy wysokaje apłaty, jak na ciapierašni čas, jakuju hurtok BIHiK zapłaciŭ; nia daŭ tolki hurtok pjesaŭ biełaruskich, z jakich jon mieŭ stawić pradstaŭleńnie.

Staršynia hurtka BIHiK u Ladkoch.

---

niaŭsia na wyšyniu bolš 12.000 metraŭ. Na hetaj wyšyni ściuža siahaje 50 hradusaŭ.

Kolki zatoplena wajennych karabloŭ? Pawodle padličeńniaŭ italjanskaj hazety „Rivista Maritima“ — padčas suświetnaj wajny zatoplena 799 wajennych karabloŭ. Bolšaść z ich — niamieckija, 227 anhielskich, 54 francuskich, 47 italijanskich, 45 amerykanskich (U.S.A.), 36 rasiejskich, 23 aŭstryjskich, 8 tureckich, 8 japonskich. Amal usie karabli byli zatopleny minami.

Z WILNI.

Źjezd historykaŭ. Ad 17-ha da 20-ha wieraśnia sioleta adbywaŭsia ŭ Wilni źjezd historykaŭ. Učaśničała ŭ im šmat wučonych Polščy, a ŭsich učaśnikaŭ było da 700 asob. Ad Biełaruskaha Nawukowaha T-wa ŭ Wilni brali ŭčaście ŭ źjeździe i wystupali z referatami hram. hram. A. Łuckiewič i W. Hryškiewič.

Kanfiskata litoŭskaj hazety. „Viln. Rytojus“ № 73 z dnia 18 IX siol. h. skanfiskawany za artykuł: „Pakaranych 26 litoŭcaŭ“.

Naša pošta.

Pinčuku: Čakajem u nastupny numar ad Was uhaworanaha matarjału.

Karespandentam z Wialejščyny, Lidčyny i Ščučyna: Karespandencyi Wašyja skomasawali i drukujem.

Niewadoŭski: Atrymali, dziakujem, skarystajem, pišycie bolš.

Fiedaruku: Knižki z pierasyłkaj buduć kaštawać 26—27 zł.

Hryšku: Wašaj karespandencyi nie nadrukujem, pišycie ab biełaruskich i sialanskich sprawach.

З над Нарачы

(*Працяг, гл. „Бел. Крыніца“ № 33*).

Вёска Гатавічы. На ўсходнім беразе Нарача. Каля 52-х гаспадароў. Усе праваслаўныя і сьведамыя беларусы. Усе былі ў свой час пад уплывам „Грамады“.

На лаўках пад хатамі грамадкі мужчын. Нядзеля.

— Чаму ў царкву ня йдзеце? — пытаюся ў адной з грамадкі і затрымоўвуюся пры ёй, пакідаючы сваіх сяброў, якія пайшлі да возера.

— Чаго, пашто? — Нічога там цікаўнага не пачуем. Лепш выкарыстаць нядзелю на супачынак і гутаркі з суседзямі, — адказвае гадоў пад сорак мужчына.

— А што, ці ваш поп маскаль?

— Маскаль, дый дзяржыць з панамі — адказываюць.

Вяду з імі гутарку пра патрэбу роднай мовы ў царкве і пераконваюся, што ўсе яны добра гэта разумеюць — усе нацыянальна сьвядамыя. Хутка зыйшла гутарка на матарыяльнае становішча сялян і на адносіны да праўных пастановаў у справе возера Нарача, ці г. зв. „уставы рыбацкай“. — Даведаўшыся, што я віленскі беларус, сяляне шчырэй і свабадней загаварылі. Адзін з іх пачаў расказваць:

— Паночку, ніякіх паноў крыўдзячых нас адносна нашых правоў да возера мы ня прызнаём. Нам сам цар калісь пазволіў карыстацца возерам і дзеля гэтага нашыя зямельныя надзелы ёсьць меншыя ад надзелаў іншых вёсак. Дык мы рыбу лавілі і будзем лавіць.

— Надта вы храбрыя — кажу ім.

— А што-ж думаеце, калі прыдзе што да чаго, дык сумеем пастаяць ня горш Пасынкаў — адказваюць.

— А што-ж было ў Пасынках? — пытаю.

Адзін хлапец з захапленьнем і з усьмешкай расказвае:

— Налавілі гэта там пару гаспадароў вёскі Пасынкаў сабе рыбы і едуць да хаты; аж тут ня стуль ня зсюль гоніцца за імі матароўка, а ў ёй трох паноў, адзін з іх са стрэльбай. Стой! Аддавай рыбу і сеткі! — крычаць. А нашыя людзі як мага пруцца да берагу. Калі былі ўжо якіх 100 шагоў ад берагу, панская матароўка пад'ехала зусім блізка, кінула доўгай вяроўкай з пятлёй на сялянскую лодку і хацела цягнуць яе за сабой. Але наш чалавек закінуў якар, скочыў у ваду, прыціснуў якар нагой і давай крычаць на ўвесь голас: „Людцы, ратуйце!“ Матароўка не магла пацягнуць сялянскай лодкі: Якар ня пушчаў. А на крык чалавека неўзабаве збеглася цэлая вёска Пасынкі — ўсе бабы і мужчыны. Хто з калом, хто з віламі, хто з качаргой. Усе хлынулі ў вопратцы ў ваду да лодкі. Вады было па пояс, але ніхто не баяўся замачыцца.

— Адступіцеся, бо буду страляць — крычыць вваружаны пан.

А адзін з хлапцоў — адважны хлапец быў — страляй! — кажа. — Аднаго заб'еш, але і цябе ня выпусьцім. Грамада нашых схапіла за вяроўку, якой трымала матароўка сялянскую лодку і давай цягнуць матароўку да берагу. Бачаць паны, што тут ня жарты, перарэзалі сваю вяроўку дый наўцекі. Так і не далі забраць сваей працы — закончыў хлапец.

— Сапрыўды, цікаўнае здарэньне — пацьвярджаю.

— А вы думаеце, што нашая вёска гэтак не зрабіла-б? — Яшчэ мо' лепш, — кажуць мужчыны.

Я пакідаю сялян, каб дагнаць сваіх сяброў.

Калі пад вечар мы вярнуліся ў гэтую самую вёску, кожны нас запрашаў нанач. Гэткая гасьціннасьць, як пасьля аказалася, была небезінтэрэсоўная. Сяляне, маючы часта турыстаў, навучыліся браць за начлег на сене ў гумне па 20—25 грошаў ад асобы, да гэтага яшчэ спадзяюцца заработку ад прадажы харчоў.

Гумно. Сена-пух. Каралеўскі начлег. Калі раніцай хлопцы апусьцілі гумно і прыйшлі да хаты гаспадара — ўжо сяброўкі пяклі бліны. Беларускія бліны; у вялікай сялянскай печы...

Разьвітваемся з Гатавічамі і ідзём далей... Нарач — „схроніско“. Не затрымоўваемся. Тут не для студэнцкай беднаты. Тут свабодна чуецца толькі буржуй-капіталіст. Адно, што тут сабе пазволілі, — гэта нанялі пару каякоў, каб пацешыцца вялізарнасьцю і прыгожасьцю возера.

— Ня плывіце, паны, далёка на гэтых душагубках. Не на такім возеры ім месца — перасьцерагае ля берагу нейкі селянін: — вось нядаўна трох паноў і адна паненка ўтапіліся. Бо і падумайце, што за дурната — на гэткіх чаўначках запускацца на такое возера: ледзь вецярок, дык на сярэдзіне падымаюцца хвалі і заліваюць або пераварачваюць такія малыя чаўначкі — кажа дзядзька.

Ня кожны тутэйшы селянін хоча даваць гэткія бацькаўскія перасьцярогі. Іншы, кажуць, цешыцца ў духу з „панскай дурнаты“.

— Хай топяцца паны, меней іх будзе — казалі некаторыя, даведаўшыся аб нядаўным утапленьні 4-х асобаў. У вачох сялян кожны турыст — пан, які ня маючы чаго рабіць з гультайскай нуды бадзяецца, шукаючы сваей загубы...

Аддаём каякі і ідзём берагам на паўдзённы захад, каб абыйсьці навокал возера. Спатыкаем рэчку, што выплывае з возера. Гэтая рэчка таксама называецца Нарач. Затрымоўваемся. Сяткоўка, купаньне, бегі — што каму падабаецца.

З гэтага месца ўжо пачынае ўбываць нашай „братіі“. Пад вечар 5 сяброў, што прыбылі з Будслава, разьвіталіся з намі, каб вярнуцца ў Мядзел, а стуль дамоў. А мы — далей. Ад выплыву рэчкі Нарачы на ўсход і на поўдзень бераг возера — балатністы. Каля поўкілямэтра дарога праходзіць па цьвёрдым дне возера і людзі едуць і ідуць вадой глыбінoccупа калена і больш. Цікаўна: у вадзе пясковае цьвёрдае дно, а на беразе — дрыгва.

У купальных касьцюмах, рэчы свае ўзлажыўшы на плечы, пераходзім брод. Двох сяброў з веласыпедамі пхаюць праз ваду свае „машыны“. Побач нас гэтым-жа бродам вязе селянін воз сена. Высока на сене сядзіць ён. Лёгка і свабодна цягне конь бродам. Вады — вышэй восяў.

— Эх, каб вывярнуўся! — думаю. Але відавочна гаспадар ёсьць пэўны, што гэткай небясьпекі няма, бо спакойна сабе сядзіць на возе.

Ул. К.

Redaktar Jan Paźniak. Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1 — 2. Wydawiec A. Šutewič